

JUOZAS VALČIUKAS

Mykolo Romerio universitetas, Lietuva
Mykolas Romeris University, Lithuania

TEISĖ Į AKADEMINĘ LAISVĘ IR JOS SAMPRATA

Right to Academic Freedom and its Concept

SUMMARY

There is no democratic society without free science, research and the university as such. The right to academic freedom is a fundamental democratic right. Although it is guaranteed by national as well as international laws, today this fundamental right faces unprecedented challenges and is increasingly under pressure in a growing number of countries. This paper turns attention to the very essence of academic freedom. The aim is to look at the term of academic freedom, to examine the concept of a right to academic freedom trying to identify its content, interrelated dimensions, relationship with the other rights. The right to academic freedom as an individual and as an institutional right is analysed taking into account the actual legal practice of international courts. In addition to this, this paper pays particular attention to the right of academics to participate in public debates expressing ideas outside the campus, what needs to be treated as a part of the right to academic freedom.

SANTRAUKA

Demokratinė visuomenė neįsivaizduojama be laisvo mokslo, tyrimų ir universiteto. Teisė į akademinę laisvę yra fundamentali demokratinė teisė. Nors ji užtikrinama nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų, šiandien ši fundamentali teisė susiduria su beprecedenčiais iššūkiais ir kai kuriose valstybėse patiria vis didėjantį spaudimą. Šis straipsnis kviečia pažvelgti į pačią akademinės laisvės esmę. Straipsnio tikslas yra pažvelgti į akademinės laisvės sąvoką, išanalizuoti teisės į akademinę laisvę sampratą bandant išgryninti jos turinį, tarpusavyje susijusias dimensijas ir santykį su kitomis teisėmis. Teisė į akademinę laisvę kaip asmeninė ir institucinė teisė nagrinėjama remiantis naujausia tarptautinių teismų praktika. Be to, itin daug dėmesio straipsnyje skiriama akademikų teisei dalyvauti viešosiose diskusijose už universiteto ribų, kas laikytina sudedamąja teisės į akademinę laisvę dalimi.

RAKTAŽODŽIAI: akademinė laisvė, teisė į akademinę laisvę, saviraiškos laisvė, Konstitucija, universitetas.

KEY WORDS: academic freedom, right to academic freedom, freedom of expression, Constitution, University.

IVADAS

Akademinės laisvės, universitetų autonomijos ir apskritai saviraiškos laisvės vertybėms šiandien kyla nemažai iššūkių, galinčių iš esmės pakeisti universitetų vaidmenį, įtaką visuomenei ir jos ateičiai. Štai, pavyzdžiui, Respublikos įkūrimo šimtmečio išvakarėse prestižinio Turkijos Bogazici universiteto bendruomenė, kurioje ne vieną dešimtmetį sugyvena religinė ir liberalioji mintis, keletą mėnesių taikiais protestais reiškiamas nepasitenkinimas Prezidento Recepto Tayyipo Erdogano paskirtu naujuoju rektoriumi dėl grėsmės akademinėi laisvei¹. Reaguojant į akademinės bendruomenės protestus, čia ne tik pasitelkta policija, bet ir priimti vykdomosios valdžios įsakai įkurti universitete naujus teisės ir komunikacijos fakultetus. Honk Konge, remiantis Kinijos valdžios išleista naujais įstatymais (nacionalinio saugumo įstatymu ir kt.), atsisakoma politiškai nepatogių dėstytojų paslaugų, į universitetų valdymo organus integruojami lojalūs centrinės valdžios linijai asmenys, konstruojamos naujos raudonosios linijos diskutuojant jautriais Kinijai klausimais². Tuo tarpu Indijoje valstybės finansuojami universitetai, jų profesoriai ir administracija prieš rengdami tarptau-

tinius virtualius renginius (konferencijas, forumus ir pan.), kuriuose būtų diskutuojama *aiškiai su Indijos vidaus reikalais susijusiais klausimais*, privalo gauti Indijos užsienio reikalų ministerijos leidimą rengti tokius ir panašius renginius³. Vengrijoje po Centrinės Europos Universiteto „išprašymo“ iš šalies prasidėjo universitetų restruktūrizavimo politikos įgyvendinimo tarpsnis, kuris vadinamas universitetų „privatizavimo eros“ pradžia⁴. Visi šie ir kiti šios dienos iššūkiai skatina sugrįžti prie diskusijos apie tai, kas turima galvoje kalbant apie teisę į akademinę laisvę.

Straipsnyje siekiama išanalizuoti teisės į akademinę laisvę sampratą nagrinėjant, pirmiausia, klausimą, kas apskritai yra akademinė laisvė. Antra, straipsnyje aiškinamasi, koks yra teisės į akademinę laisvę turinys, koks jos santykis su kitomis konstitucinės reikšmės teisėmis. Šie klausimai atskleidžiami žvelgiant į istoriškai svarbius dokumentus, šios dienos teisinį reguliavimą, teismų praktiką, mokslinę doktriną. Siekiant užsibrėžtų tikslų, straipsnyje naudojama mokslinės literatūros analizės, teismų praktikos analizės, apibendrinimo, istoriniu ir lyginamuoju metodais.

KAS YRA AKADEMINĖ LAISVĖ?

Jeigu reikėtų apibūdinti akademinės laisvės sąvoką, dažnas pasakytų, kad tai reiškia universiteto dėstytojų akademinėje erdvėje turimas teisės ir laisvės. Vis dėlto tai nėra visapusiško akademinės laisvės apibūdinimo pavyzdys. Štai

1915 m. JAV universitetų profesorių asociacijos deklaracija akademinę laisvę apibūdina kaip mokslinių tyrimų ir jų rezultatų viešinimo laisvės, dėstytojų laisvės ir saviraiškos už universiteto ribų laisvę. Šis apibrėžimas, kad ir plačiai

nušviečia akademinės laisvės vertybę, tačiau neapima, pavyzdžiui, studentų saviraiškos ir gyvenimo universitete laisvės ir kitų klausimų. Ne veltui toje pačioje Amerikoje vienas po kito XX a. viduryje prasidėjo studentų judėjimai, reikalaujantys akademinės laisvės ir saviraiškos galimybių.

Akademinės laisvės istorija yra kur kas ankstesnė negu pats akademinės laisvės terminas (Nelson 2010: 1). Sąvoka pirmą kartą pavartota XIX a. pradžios Vokietijoje, kur mokslo ir dėstyto laisvėms buvo suteiktas konstitucinis statusas įtvirtinus jas dar 1848 m. Konstitucijoje (17 str.). Tai vadinama modernių Vakarų akademinės laisvės sąvokos vartojimo pradžios momentu (Williams 2016: 33). Tačiau paties reiškinio istorija yra kur kas platesnė ir sudėtingesnė. Įvairiais laikotarpiais vyravęs požiūris į universitetą ir jo autonomiją, akademinės bendruomenės narių saviraiškos, minties ir sąžinės laisvę bei jos ribas nulėmė akademinės laisvės sampratos pokyčius. Akademinės laisvės ribų nustatymas priklausė nuo daugelio faktorių ir galėjo būti veikiamas skirtingų subjektų. Tarp jų politinis elitas, bažnyčia, valstybė, universitetų administracija ar steigėjai, dėstytojų korpusas ar studentų asociacijos suvaidino tam tikrą vaidmenį skirtingais akademinės laisvės formavimosi tarpsniais.

Prisimintinas Sokrato minties ir žodžio, dėstyto laisvės, kviečiant jauną žmogų mąstyti argumentais, persekiojimas (Stone 2015: 197). Laisvos minties Atėnų mieste filosofas buvo apkaltintas už savo idėjas, įsitikinimus ir mokymą bei nuteistas mirties bausme, dėl ko daugelis Sokratą vėliau vadino pirmuoju žodžio ir

minties laisvės kankiniu (ten pat: 210). Vėliau Viduramžių universitetų visiška priklausomybė nuo bažnyčios kontrolės, kuri neretai virsdavo tam tikra cenzūra, kaip antai 1546 m. paskelbtas uždraustų knygų sąrašas (*Index Librorum Prohibitorum*). 1933 m. Vokietijos valdžios politika skirti universitetų rektorius ir, pavyzdžiui, Berlyno universiteto rektoriaus parinkimu nulemti netrukus universitete pristatytų 25 naujų studijų dalykų, skirtų įtvirtinti rasiškos politikos prioritetus, atsiradimą (Grundmann ir Stehr 2012: 77). Arba Didžiosios Britanijos tarpukariu (profesoriaus Karlo Wichmano atvejis ir kiti) ir Amerikos XX a. viduryje vykdytas marksizmo, komunizmo idėjų mokslininkų stebėjimas ir atleidinėjimas iš darbo remiantis „lojalumo programomis“, ko kulminacija laikytina ekonomikos profesoriaus Paulo Sweezy atleidimo dėl pasikaitų turinio byla Amerikoje (Post: 2012: 69–72). Be to, studentų grupių siekis akademinės laisvės sąvoką pakeisti akademinio teisingumo terminu arba reikalavimas sukurti universitetą kaip saugią erdvę, kurioje būtų galima atsiriboti nuo perdėm jautrių studijų dalykų, temų, taigi ir priversti dėstytojus užsiimti savicenzūra (Nelson 2010: 185–195).

Baigtinio akademinės laisvės apibrėžimo nėra nei mokslinėje doktrinoje, nei teismų praktikoje. Tai paaiškinama tuo, kad su visuomenės transformacijomis kinta ir akademinės laisvės samprata. Aišku, kad akademinė laisvė yra demokratinės valstybės konstitucinė vertybė, susijusi su mokslinio pažinimo procesu, žinių paieškomis, tyrinėjimų laisve ir idėjų išraiškos laisve. Kalbant apie akademinę laisvę visada turima galvoje aukštojo mokslo įstaiga – universitetas.

O universitetas demokratinėje valstybėje laikytinas intelektualine konkrečios valstybės ir visuomenės sąžine (Williams 2016: 40). Kiek akademinės laisvės turės akademinės bendruomenės nariai: mokslininkai, dėstytojai, studentai, kiek institucinė aukštųjų mokyklų autonomija harmoningai sąveikaus su jos narių akademinė laisve, kiek valstybės įsikišimas į

universiteto bei atskirų akademinės bendruomenės narių minties bei jos išraiškos laisvę bus retas, kaip chirurgo intervencija, tiek laisva akademinė bendruomenė savo ekspertinėmis žiniomis galės prisidėti prie viešosios nuomonės formavimo, viešoji nuomonė bus kritiškesnė ir efektyviau prižiūrinti valdžios darbus, o tai reikš geras demokratijos sąlygas.

TEISĖ Į AKADEMINĘ LAISVĘ IR JOS SANTYKIS SU KITOMIS TEISĖMIS

Teisė į akademinę laisvę daugelyje pasaulio valstybių nėra eksplicitiškai įtvirtinta Konstitucijoje. Dažniausiai jos statusas, turinys atsiskleidžia analizuojant teisę į akademinę laisvę kitų teisių požiūriu. Teisė į įsitikinimų ir jų raiškos laisvę, teisė į minties, sąžinės laisvę, teisė į žodžio laisvę, teisė į privatų gyvenimą ir kt. yra glaudžiai susijusios su akademinės laisvės principu. Ryšys su kitomis teisėmis ir pats akademinės laisvės principo turinys byla po bylos aiškinaamas teismų nagrinėjant implicitinį teisinį reguliavimą.

Vienas iš retų tiesioginio teisės į akademinę laisvę įtvirtinimo nacionalinėje teisėje pavyzdžių yra Graikijos valstybės Konstitucija (16 str.), kurioje *expressis verbis* vartojama akademinės laisvės sąvoka. Lietuvos Respublikoje, kaip ir daugelyje kitų valstybių, Konstitucijos tekste nėra tiesiogiai išskirtos teisės į akademinę laisvę. Lietuvos Konstitucinis Teismas ne viename iš savo nutarimų konstatavo, kad Konstitucijos 42 str. 1 d. yra įtvirtintas akademinės laisvės principas, kad akademinės laisvės principas yra neatsiejamas nuo įsitikinimų ir jų išraiškos laisvės ir kad šis principas išreiškia siekį apginti

nuo išorės įtakos mokslininkų ir dėstytojų mokslinės minties ir jos išraiškos laisvę.

Kalbant apie tarptautinius dokumentus, tai eksplicitiškai teisė į akademinę laisvę įtvirtinta Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijoje (13 str.). Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje arba Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijoje tiesiogiai įtvirtinto akademinės laisvės principo nėra, tačiau jis yra sudėtinis šių tarptautinės teisės dokumentų turinio komponentas. Europos Žmogaus Teisių teismo sprendimų analizė rodo, kad ši teisė yra tiesiogiai susijusi su Konvencijos 10 str. teise į saviraiškos laisvę⁵.

Teisė į akademinę laisvę dažnai laikoma išvestine teise iš platesnės apimties teisės į saviraiškos laisvę. Štai Strasbūro teisme nagrinėjant bylą dėl Turkijos universiteto dėstytojo pasisakymų televizijoje, kurioje dalyvavimui nepritarusi universiteto valdžia sumažino dėstytojui atlyginimą, EŽTT teigė šiuo atveju nagrinėjantis Konvencijos 10 straipsnio galimą pažeidimą dėl akademinės laisvės į saviraiškos laisvę. Pasak EŽTT, šis Konvencijos straipsnis gina, be kita ko, ir formą, kuria idėjos perduodamos. Dės-

tytojas, dalyvaudamas televizijos laidoje, realizavo savo teisę išreikšti idėjas ir požiūrį kaip akademikas. Taigi EŽTT pripažino, kad byla lieti akademinę laisvę, kuri garantuoja akademiko saviraiškos laisvę, laisvę dalintis informacija ir atliktų tyrimų rezultatais. Byloje konstatuota, kad Turkija pažeidė akademiko saviraiškos laisvę, kurią gina Konvencijos 10 straipsnis⁶. Iš tikrųjų akademinė laisvė šioje byloje laikyta teisės į saviraiškos laisvę dalimi. Pritartina pozicijai, kad reikalingas tam tikras testas, kuriuo remiantis EŽTT galėtų atsakyti, ar ir koku mastu konkrečiai teisė į akademinę laisvę, o ne tik saviraiškos laisvę kaip jos „skėtinė koncepcija“, buvo pažeista⁷.

Teisė į minties laisvę apima pedagoginės minties laisvę, kuri tiesiogiai susijusi su teise į akademinę laisvę. Pedagoginės, mokslinės minties laisvė, kaip akademinės laisvės principo sudėtinė dalis, turėtų būti analizuojama skirstant ją į dvi dalis. Pirma, pedagoginės, mokslinės minties laisvė suprantama kaip mąstymo procesas, neišreikštas į išorę. Ši laisvė yra absoliuti. Antra, pedagoginės, mokslinės minties laisvė, kuri išreikšta visuomenėje, perteikta kitam asmeniui. Ši pedagoginės, mokslinės minties laisvė yra santykinė, taigi gali būti ribojama.

Teisės į privatumą santykio su akademinės laisvės principu tema aktualiau-

siai atsiskleidė EŽTT byloje, kurioje nagrinėtas klausimas dėl filmavimo kamerų įrengimo universiteto auditorijose teisėtumo. Juodkalnijos dėstytojai apskundė universiteto veiksmus įrengiant filmavimo kameras ir tam tikrą laiką filmuojant universiteto erdvėse, kuriose vyko paskaitos. Dėstytojai teigė, kad jų teisė į privatų gyvenimą dėl tokio filmavimo ir atitinkamo duomenų rinkimo buvo pažeista. Iš tikrųjų EŽTT pripažino Konvencijos 8 str. pažeidimą⁸, tačiau šioje vietoje svarbesnis kitas klausimas. Ar akademinėje aplinkoje vykstantis dėstymo ir studijų procesas neturėtų būti vertinamas per akademinės laisvės argumento prizmę? Galutinis sprendimas, kad buvo pažeista teisė į privatumą, nepasikeistų. Tačiau šiuo atveju privatumas reiškia ne tiek teisę į privatų gyvenimą darbo vietoje, kiek teisę į privatumą dėstymo ir studijų proceso metu. Kitaip tariant, akademinis gyvenimas paskaitose reikalingas tam tikro privatumo, tai yra į jį neturi kištis nei universiteto administracija, nei tuo labiau išorinės valstybinės institucijos. Mokslinė veikla, studijų metu atliekama veikla ar dėstymo veikla, kuri apima pedagoginės, mokslinės minties įgyvendinimą, dėstymo dalyko turinį ir jo kitą kartą subtilų įsisavinimo procesą, gali ir turi likti po tam tikru privatumo šydu.

TEISĖS Į AKADEMINĘ LAISVĘ TURINYS

Teisės į akademinę laisvę turinys, vidinė struktūra geriausiai atsiskleidžia nagrinėjant ją keliais lygmenimis. Pirma, teisė į akademinę laisvę suprantama kaip asmeninė teisė. Ji atspindi atskirų akademinės bendruomenės narių teises ir

laisves. Antra, teisė į akademinę laisvę analizuojama kaip institucinė teisė. Ji susijusi su universiteto ir jo padalinių teisine padėtimi, universiteto autonomijos klausimais ir pan. Kaip pabrėžiama UNESCO rekomendacijose dėl aukštojo

mokslo dėstytojų personalo statuso, universitetinė autonomija yra institucinė akademinės laisvės forma ir būtinybė siekiant garantuoti aukštojo mokslo personalo ir padalinių funkcijų įgyvendinimą⁹. Trečia, teisė į akademinę laisvę susijusi ir su valstybės pareiga gerbti akademinę laisvę ir imtis priemonių užtikrinant bei ginant ją.

Teisė į akademinę laisvę, kaip asmeninė teisė, siejasi su dėstytojų, mokslininkų, tyrėjų, studentų teisėmis. Tai apima teisę studijuoti, teisę dėstyti, teisę tyrinėti, teisę į informaciją, teisę publikuoti savo tyrimų rezultatus, teisę pasisakyti ir užsiimti veiklomis ne universitete ir pan. EŽTT dažniausiai nagrinėtos akademinės laisvės bylos siejasi su dėstytojų, tyrėjų teise dalyvauti viešose diskusijose ir pasisakyti už universiteto ribų. Ši teisė yra didesnės rizikos, nes ją gali pažeisti tiek pats universitetas, tiek valstybės valdžia ar išorinės suinteresuotos grupės. Pavyzdžiui, EŽTT byloje *Mustafa Erdogan ir kiti prieš Turkiją* nagrinėtas klausimas dėl konstitucinės teisės profesoriaus išspausdinto straipsnio, kuriame jis kritikavo Konstitucinį teismą priėmus sprendimą panaikinti politinę partiją ir kėlė teisėjų profesionalumo, kompetencijos klausimą. Turkijos teismai tokius pasisakymus ir jų turinį prilygino teisėjų garbės ir orumo įžeidimui ir skyrė straipsnio autoriui baudą. Šiuo atveju EŽTT nagrinėjo klausimą dėl galimo teisės profesoriaus saviraiškos laisvės pažeidimo. Akademinė laisvė, kaip saviraiškos laisvės dalis, pasak EŽTT, apima ne tik tyrimus ir dėstymą universitete, bet ir akademikų laisvę reikšti savo požiūrį bei nuomonę atliktų tyrimų, turimų ekspertinių žinių ir kompetencijų srityse už universiteto ribų. Tai apima, be kita ko, ir viešą vei-

kiančių valstybės institucijų kritikavimą bei sprendimų vertinimą. Šioje byloje atskiroje trijų teisėjų, tarp jų ir Egidijaus Kūrio, nuomonėje atkreiptas dėmesys į reikšmingą mokslinio diskurso informacinę funkciją, skirtą praplėsti ekspertinėmis žiniomis, tyrimų rezultatais visuomeninį diskursą, ypač kas liečia viešuosius valstybės reikalus.

Teisė į akademinę laisvę, kaip institucinė teisė, susijusi su universiteto autonomijos samprata. Universitetas turi autonomiją dėl klausimų, kurie susiję su universiteto vidaus tvarka, pavyzdžiui, priimant į pareigas dėstytojus, tyrėjus, priimant studentus į studijas ir pan. Be to, institucinę akademinės laisvės dimensiją galima pažeisti, jei nacionalinės valstybės priimti teisinės bazės pakeitimai varžo apskritai galimybes universitetui veikti. Štai 2020 m. pabaigoje Europos Sąjungos Teisingumo teismas (toliau – ESTT) priėmė sprendimą dėl Vengrijos nustatytų universitetų akreditavimo taisyklių užsienio universitetams. Nauji Vengrijos teisiniai instrumentai numatė užsienio valstybių universitetams, siekiantiems veikti Vengrijoje, reikalavimą pasirašyti tarptautinį susitarimą tarp Vengrijos valstybės ir universitetą akredituojančios šalies. Pasirašymo klausimas, kaip ir susitarimo turinio klausimas, liktų Vengrijos valdžios diskrecijoje. Be to, pakoreguotas Vengrijos aukštojo mokslo įstatymas numatė reikalavimą aukštojo mokslo institucijai, kuri siekia veikti Vengrijoje, ne tik būti įsteigta užsienio valstybėje, bet toje valstybėje ir realiai teikti švietimo paslaugas. Siekdama pateisinti suvaržymus, Vengrijos vyriausybė aiškino siekianti apsaugoti viešąją tvarką. Pasak ESTT, Vengrijos nustatyti suvaržymai pažeidė ne tik tokias fundamentalias ES teises,

kaip teisę įsisteigti, teisę į laisvą paslaugų judėjimą bendrijos šalyse, bet ir universitetų teisę į akademinę laisvę¹⁰. Nustatytais pakeitimais buvo sudaryta galimybė valdžiai vienašališkai įsikišti į aukštojo mokslo institucijos veikimo klausimus. Pirmą kartą ne tik ESTT, bet ir EŽTT sprendimų istorijoje akademinės laisvės byla buvo susieta teismo labiau su akademinės laisvės principo institucine dimensija negu su universiteto dėstytojų teise į saviraiškos laisvę.

Akademinės laisvės būklę galima vertinti ją analizuojant ne tik per asmeninės ar institucinės teisės prizmę, bet ir kaip valstybės pareigą gerbti, užtikrinti ir ginti ją. Valstybė per savo institucijas bei pareigūnus turi tokią pareigą. To nesilaikymas gali reikšti akademinės laisvės pažeidimą. Valstybė turi nesikišti ir nesukelti papildomų varžymų akademinėi laisvei tiek asmeniniu, tiek ir instituciniu lygmeniu. Šioje vietoje nesigilinant į

daugelį aspektų, kaip aktyviais ir pasyviais veiksmais valstybė turėtų veikti, svarbu paminėti itin aktualų nacionalinio saugumo ir akademinės laisvės santykio iššūkį. Viena iš šešiolikos akademinėi laisvei aktualių grėsmių įvardijami varžymai, kurie neretai pateisinami nacionalinio saugumo intereso pagrindu (Nelson, 2010: 54). Kaip tokie varžymai pasireiškia? Pavyzdžiui, siekiant užkardyti terorizmo grėsmę, stebimi bibliotekos resursų naudojimosi duomenys, tam tikri užsienio dėstytojai netenka teisės pasisakyti konferencijose, kai kuriems vietos tyrėjams apribojama laisvė ir pan. (Chatterje, Maira 2014: 6). Atkreiptinas dėmesys į specifinį akademinės laisvės pažeidimą, kada apribojama galimybė komunikuoti su kitų šalių mokslininkais. Tokie atvejai iliustruoja, kaip svarbu kiekvienu atveju išanalizuoti, kaip derinamos nacionalinio saugumo akademinės laisvės vertybės.

IŠVADOS

Akademinė laisvė yra neatskiriama demokratinės visuomenės gyvavimo dalis. Pats akademinės laisvės terminas pirmą kartą sutinkamas XIX a. Vokietijoje. Tačiau pačios laisvės istorija turi daug gilesnes istorines šaknis, siekiančias Sokrato laikus ir pan. Istoriskai akademinė laisvė išgyveno daugelį ribojimų, kuriuos inicijavo įvairūs subjektai, pavyzdžiui, politinio režimo veikėjai, bažnyčia, valstybė, universiteto administracija, universiteto finansiniai rėmėjai, dėstytojų korpusas ar studentų grupės. Šiandien akademinės laisvės samprata yra pakankamai išplėtotą ir yra teisinės apsaugos objektas. Nepaisant to, kaip rodo kai kurių valsty-

bių aktuali praktika, tai nepaneigia galimybės imtis ribojimų ir pažeidimų.

Teisiniame reguliavime teisė į akademinę laisvę dažniausiai įtvirtinta implicitiškai. Tokiu būdu ji dažnai supranta ma kaip sudėtinė tam tikros kitos teisės dalis. Pavyzdžiui, teisė į akademinę laisvę dažnai gretinama su teise į saviraiškos, žodžio laisvę, minties laisvę, sąžinės laisvę ir pan.

Pastebimi per paskutinius penkerius metus tarptautinių teismų žingsniai, žengiami plėtojant akademinės laisvės koncepciją. Kad teismai akademinę laisvę vertintų ne per skėtines kitų teisių sampratą, reikia dar vieno žingsnio, tai yra

teisinio testo įtvirtinimo teismų praktikoje identifikuojant teisės į akademinę laisvę pažeidimus.

Teisės į akademinę laisvę turinys atsiskleidžia analizuojant ją kaip asmeninę

akademinės bendruomenės narių teisę, kaip institucinę teisę, kuri susijusi su universiteto autonomija, taip pat kaip valstybės pareigą gerbti, užtikrinti ir ginti akademinę laisvę.

Literatūra

Chatterjee Piya, Maira Sunaina (eds.). 2014. *The Imperial University: Academic Repression and Scholarly Dissent*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Grundmann Reiner, Stehr Nico. 2012. *The Power of Scientific Knowledge from Research to Public Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nelson Cary. 2010. *No University is an Island: saving academic freedom*. New York: New York University Press.

Post Robert C. 2012. *Democracy, Expertise, Academic Freedom and a First Amendment Jurisprudence for the Modern State*. New Haven and London: Yale University Press.

Stone I. F. 2015. *The Trial of Socrates*. London: Head of Zeus.

Williams Joanna. 2016. *Academic Freedom in an age of Conformity: Confronting the Fear of Knowledge*. Hampshire: Palgrave.

Nuorodos

¹ https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2021/02/turkey-students-detained-bogazici-melih-bulu-akp-kaaba-lgbt.amp.html?skipWem=1&__twitter_impression=true&skipWem=1&__twitter_impression=true

² <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20210204110051872>

³ <https://m.thewire.in/article/education/universities-now-need-govt-approval-for-online-international-events-on-indias-internal-matters/amp>

⁴ <https://verfassungsblog.de/loyalty-opportunism-and-fear/>

⁵ Pavyzdžiui, Europos Žmogaus Teisių teismo 2014 m. sprendimas byloje *Hasan Yazici prieš Turkiją*, taip pat Europos Žmogaus Teisių teismo 2014 m. sprendimas byloje *Mustafa Erdogan prieš Turkiją*.

⁶ Europos Žmogaus Teisių teismo 2018 m. sprendimas byloje *Kula prieš Turkiją*.

⁷ Europos Žmogaus Teisių teismo 2014 m. sprendimo byloje *Mustafa Erdogan prieš Turkiją* atskiroji teisėjų Sajo, Vučinič ir Kūrio nuomonė.

⁸ Europos Žmogaus Teisių teismo 2017 m. sprendimas byloje *Antovič ir Mirkovič prieš Juodkalniją*.

⁹ http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13144&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

¹⁰ <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=232082&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=EN&cid=5941926>